

דף ט'

רב אשי אמר כשהתרו למלקות ולא הגמרא ממשיכה להביא דעות במה נחלקו רבי למיתה ונח' במח' ר' ישמעאל וחכ' מאיר וחכ מים במשנה כמה דיינים צריכים במוציא שם רע. רב אשי אמר כגון שהתרו בו מלקות, ולא התרו בו מיתה, ואין מיתה אלא רק מלקות¹³⁷. וחכמים ורבי מאיר נחלקו במחלוקת רבי ישמעאל וחכמים. במה ששנינו במשנה מכות בשלשה, משום רבי ישמעאל אמרו בעשרים ושלשה¹³⁸.

רבינא אמר כשנמצא אחד קרוב או רבינא אמר, כגון שנמצא אחד העדים קרוב או פסול ונח' במח' ר' יוסי ורבי פסול, והיו שם שלשה או ארבעה והעדויות יכולה להתקיים בשאר. והעד הפסול ראה ושתק ולא התרה. ורבי מאיר וחכמים נחלקו במחלוקת רבי יוסי ורבי בדברי רבי עקיבא. רבי מאיר סובר כרבי יוסי¹³⁹ וכיון שאינה נהרגת די בבית דין של שלשה, וחכמים סוברים כרבי¹⁴⁰, וצריכים בית דין של עשרים ושלשה

רע"א לא בא שלישי אלא להחמיר עליו וק"ו לניטפל לעושי מצוה רבי עקיבא אומר לומדים מהנאמר "שְׁלֹשָׁה" ליתן חומר בעדי שקר¹⁴¹, שאם הוזמו לא רק השנים שהעדויות היתה על פיהם נהרגים אלא גם השלישי נהרג מפני שניטפל לעושי עבירה. ומכאן קל וחומר שישלם שכר לניטפל לעושי מצוה, שהרי מדה טובה מרובה ממדת פורענות. וכן נלמד, מה שנים נמצא אחד מהן קרוב או פסול עדותם בטלה, אף שלשה אחד מהן קרוב או פסול עדותם בטלה. וממה שכתוב "עדים" עדים לומדים שאפילו הם מאה.

א"ר יוסי בד"א בד"נ אבל בד"מ אמר רבי יוסי במה דברים אמורים, שעדותם בתקיים עדות בשאר בטילה? בדיני נפשות, מפני שהתורה אמרה

137 כמ"ד שלוקים על לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין כשהתרו למלקות ולא למיתה. רש"י.
138 ואם היינו יכולים לפרש במלקות של מוציא שם רע היה מתיישב ותימה שמשמע שר"מ סובר שמכות בג' וא"כ אם כן דורשים את הכ' "והצדיקין" לענין עדים וזממים שלוקים כדלקמן (דף י.). ומה יתרץ יל' מה שמקשים תיפוק ליה מלא תענה. שהרי ר"מ לומד בפ"ק דמכות (דף ד: ושם) שעדים וזממים לוקים ומשלמים ממוון ממוציא שם רע, וכן נלמד לענין שלוקים אע"ג שהוא לאו שאין בו מעשה. וי"ל שר"מ לומד עדים וזממים ממוציא שם רע רק לענין שדורשים "כדי רשעתו" לדרשה אחרת אבל אם הכתוב לא היה מגלה שלוקים כיון שכתוב לעשות לאו לוקים על לאו שיש בו מעשה. און שי"ל שמוציא שם רע עצמו לא לומדים שלוקה אלא מ'והיה אם בן הכות הרשע". תוס'.

139 שא' שבדיני נפשות ל"ש התרה ול"ש שתק עדותם בטלה. רש"י ע"ב ד"ה שראו בא' שהרג את הנפש.

140 שהיכן ששתק בתקיים העדות בשאר והיא נהרגת רש"י.

141 ר"ע א' לא בא שלישי אלא להחמיר על מה שר"ש אומר לעיל, מה שנים אין נהרגין עד שיהו שניהם וזממין אף שלשה וכו'. ואפשר לור שר"ע חולק על ר"ש ואומר שנהרגים אע"פ שאין שלשתן וזממים שאין להקיש שלשה לשנים לענין זה כיון שכ' "ועשיתם לו כאשר זמם" והרי שנים שיש כח בידיהם להרוג בפני עצמם זממו. וברש"י במכות פירש לא בא השלישי להקל עליו ולהקל עליו א"צ את הכתוב שכ' "והנה עד שקר העד" שמשמע כל העדות ואינן נהרגים עד שיוזמו כולם, והכתוב בא להחמיר עליו. אבל אין לפרש לא בא השלישי להקל עליו גרידא אלא גם להחמיר עליו, אע"ג שר"ש מודה ששלשתם נהרגים הוא כשבאו בתוך כדי דיבור. אבל ר"ע סבר שנענש אע"ג שבא אח"כ. שהרי כיון שרבי עקיבא יש את ההיקש של עד שיהו שלשתם וזממים בבאו בבת אחת, יקשם גם בבאו זה אחר זה. תוס'.

”והצילו העדה”¹⁴², אבל בדיני ממונות תתקיים עדות בשאר העדים. רבי אומר, אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות שוים בזה, שאם נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותם בטלה. ואימתי בדיני נפשות עדותם בטלה? בזמן שהקרוב או הפסול התרו בעוברי עבירה, שגילו דעתם שאף הם נעשים עדים¹⁴³. אבל בזמן שלא התרו בהן, אלא שתקו והכשרים התרו בהם, אין אלו נעשים עדים ותתקיים העדות בשאר. מה יעשו שני אחים ואחד שראו באחד שהרג את הנפש?¹⁴⁴.

או שמדובר כשהתרו בה אחרים, ולא העדים. ונחלקו במחלוקת רבי יוסי וחכמים. במה ששנינו במשנה, רבי יוסי אומר לעולם אינו נהרג עד שיהו פי שני עדי מתרין בו, שנאמר: ”על פי שְׁנַיִם עֵדִים”. או שמדובר כשהעדים הוכחו בבדיקות, כליו של בועל שחורים, ולא הוכחו בחקירות, איזה יום ואיזו שעה וכיוצא בהם, שהעדים באים על ידיהם לידי הזמה. רבי מאיר סובר שהכחשת בדיקות שמה הכחשה, ואינה נהרגת, וחכמים סוברים שכיון שדבריהם נמצאו מכוונים בחקירה הכחשה בבדיקות אינה הכחשה¹⁴⁵. ורבי יוסי וחכמים נחלקו במחלוקת בן זכאי וחכמים במה ששנינו במשנה, מעשה ובדק בן זכאי בעוקצי תאנים. העדים אמרו שהמעשה נעשה תחת תאנה, ובן זכאי אמר לו האם עוקצי תאנה זו הם דקים או גסים¹⁴⁶.

הביא האב עדים והזימו את עדי הבעל נהרגים ואין משלמים נהרגים, שביא האב עדים שהביא עדים שזינתה, והאב הביא עדים והזימו את עדי הבעל, עדי הבעל נהרגים, שבאו להורגה, ואין משלמים ממוז¹⁴⁷. כיון שהם נהרגים בשבילה אינם

142 ומחזירים אחרי זכות להציל את הנפש ולא יהרג לא הוא ולא הם. רש”י.
143 והכתוב הקיש שלשה לבטל העדות אם יש קרוב או פסול, רש”י.

144 בפ”ק דמכות מ’ שאומרים להם לאסורדי איתנו או למיחזי איתנו. אם אמרו לאסורדי איתנא נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותם בטלה, אמרו למיחזי איתנא מה יעשו שני אחים כו’. ונראה לר”י שלא אומרים משום שנתכוונו להעיד שאם נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותם בטלה, אלא כשכולם הולכים ומעידים בב”ד. אבל לא משום הראייה לחוד שנתכוונו להעיד. שאל”כ כל הגיטים כשנותנים אותם בפני קרובים או פסולים. יהיו פסולים אם יתכוין להעיד לרבי, ולר’ יוסי אפילו לא יתכוין. וכן (לקמן דף לד:) לענין אין עד נעשה דיין נראה לר”י שדוקא בעד המעיד אין עד נעשה דיין אבל במתכוין להעיד לא. שהרי הטעם שאין עד נעשה דיין נראה או משום שצריכים עדות שאתה יכול להזימה או משום שכ’ ו”עמדו שני האנשים” וגו’ שני העדים לפני הדיינים וזה אינו שייך אלא בעד המעיד בפיו ולא במתכוין להעיד. ולא כפי’ רשב”ם שפי’ בב”ב קיג: שאומרים בנתכוון להעיד נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותם בטלה, וכן לענין שאינו נעשה דיין. תוס’.

145 שהעדים לא העלו בדעתם לבדוק כ”כ. רש”י.

146 וי”ל שמדובר כשהעדים האלו אמרו שלא היה שם עד אחר. ויש לומר שטעמם של חכמים לפר”ת שאע”ג שלא חוששים לעדים אחרים מ”מ חוששים שמא יזים את עדי האב כשלא הוכחו ויצטרך כ”ג. או שמדובר שיש לבעל שני כתי עדים המכחישים זו את זו בבדיקות ולר’ מאיר אין לחשוש לעדים אחרים שאפ’ אם יבאו יהיו מוכחשים מאלו בבדיקות. ולחכ’ יש לחשוש לעדים אחרים שהכחשה של בדיקות אינה כלום. או שעדי האב הזימו לעדי הבעל שאין לחוש לאחרים, וטעמם של חכ’ שבכ”ג משום כבוד ראשונים אפילו הזימו קודם גמר דין, וכל שכן לאחר גמר דין. ולרבי מאיר לא שייך כבוד ראשונים שלא היה כאן חיוב מיתה שהוכחו בבדיקות. תוס’.

147 אע”פ שהיו מפסידים אותה כתובה. אבל לא משום מאה סלע שרצו להפסיד לאב והיא מיתה לאשה, ותשלומין לאב. שכל זמן שהבעל לא הביא עדים שזינתה תחתיו אינו מתחייב לשלם מאה סלע על ידי עצמו, שלא קוראים בו ”ואם אמת היה וסקלוה” וגו’, שבלא עדים אינה נהרגת. והבעל אינו חייב אלא אם כן הביא עדים שזינתה והזימו. רש”י.

משלמים לה ממון, שהמתחייב בנפשו פטור מן התשלומים. חזר והביא הבעל עדים והזימו את עדי האב, אמרו עמנו הייתם במקום פלוני ביום ובשעה שהעדתם שראיתם את עדי הבעל במקום אחר. עדי האב נהרגים, מפני שהוזמו על מה שרצו להרוג את עדי הבעל. ומשלמים ממון, מאה כסף לבעל שבאו לחייבו כשהזימו את עדי. ונפשות לזה, והם נהרגים בשביל העדים^{148 149}.

פלגינן דיבורא אמר רב יוסף, מי שאמר פלוני רבעו לאונסו, הוא ואחר מצטרפים להעיד עליו להרגו. ואם אמר שרבעו לרצונו לדבריו הוא רשע¹⁵⁰, והתורה אמרה: "אֵל תִּשֶׁת יְדָךְ עִם רֵשָׁע לְהִיט עַד חָמָס" ורשע פסול לעדות. רבא אמר אדם קרוב אצל עצמו, ואין אדם משים עצמו רשע. והוא מצטרף עם עד אחר להעיד להרגו¹⁵¹.

ואמר רבא, שאם אמר פלוני בא על אשתי הוא ואחר מצטרפין להורגו, אבל לא להורגה. ושואלת הגמרא מה רב משמיע לנו שאומרים 'פלגינן דיבורא', מחלקים את דיבורו ומאמינים לו בעדות זאת לגבי חברו ולא לגבי אשתו. הרי רבא אמר זאת בדין הקודם! ואומרת הגמרא שרבא בא לומר שלא רק שאומרים 'אדם קרוב אצל עצמו' אלא גם אומרים 'אדם קרוב אצל אשתו'¹⁵².

148 שרב יוסף סבר שהתורה פטרה מת' בנפשו מתשלומים כשהמיתה והממון באי משום שם אחד. רש"י.

149 תוס' שואלים מדוע הם נהרגים הרי הם יכולים לומר באנו לחייב את הבעל ממון שהרי עדים זוממים א"צ התראה ו"ל שכיון שידועים שהם באים להרוג את האשה הם יודעים שיהרגו אותם אם יזומו, שאי אפשר שיהיה זה בלא זה. אבל באשה חבירה שמא לא ידעו שהיתה חבירה או שלא ידעו שחבר א"צ התראה. תוס'.

150 והוא כמו רשע דחמס כמו אוכל נבילות לתיאבון, כיון שעובר להנאתו על דעת קונו יעשה כן בשביל הנאת ממון ויעיד שקר. ורש"י פרש את מה שא' החשוד על העריות כשר לעדות לא שיש עדים שבא על הערוה אלא שהוא גם בעריות ומתייחד עמה. ומה שא' ארבעים בכתפיה וכשר הוא משום שמלקים על ייחוד כל העריות חוץ מאשת איש. או ששם הוא כשר לעדות משום שיצרו תוקפו כ"כ וחשוב כאנוס אבל על רביעה אין יצרו תוקפו כ"כ. או שאפ' שיצרו תוקפו הוא כשר לעדות אחרת ולא על הרביעה שהחשוד על הדבר לא דנו ולא מעידו. ואין לפרש את מה שהק' במכות נרבע יציל שיציל מפני שהוא פסול מחמת ששונא את הרובע שרבעו לאונסו, כמו שמפ' הרוג יציל. שהרי מוכח שלאונסו כשר ואין הוא שונא כמו הרוג, ועוד שאפשר לפרש גם בהורג שלא נפסל מחמת שנאה אלא מחמת שהוא טריפה ואינו ראוי להעיד. ונראה לפרש שהקשו שם מנרבע לרצונו ואע"ג שלרבא הוא כשר להעיד שם מדובר שיש עדים אחרים שנרבע לרצונו, ואינו ראוי להעיד וכיון שנמצא עד אחד מהם פסול עדותם בטלה. וק"ק כיון שמדובר בנרבע לרצונו בחנם נקטו לבסוף הורג ורובע יציל פירוש שיצילו את עצמם. שהיה אפשר להקשות מנרבע לרצונו שמדברים בו שיציל את עצמו. וי"מ שהקשו מהרוג ונרבע כשהם קרובים וקשה ממכה אביו ואמו אף על פי שהוא קרוב. וגם בנרבע יש מי שדורש לקמן ערות אביך ממש. תוס'.

151 ר"י בר' מרדכי הק' ממה שא' בכתובות העדים שאמרו כתב ידינו הוא זה אבל אנוסים היינו, קטנים היינו, פסולי עדות היינו נאמנים. ואמר רמי בר חמא ל"ש אלא שא' אנוסים היינו מחמת נפשות אבל אנוסים מחמת ממון אין נאמנים אין אדם משים עצמו רשע. מדוע לא אומרים פלגינן דיבורא שהיו אנוסים אבל לא מחמת ממון. ונראה שהגמ' בכתובות היא כמ"ד שלא אומרים פלגינן דיבורא בגוף אחד כמו גירשתי את אשתי שלא מהימן לשעבר ומהימן להבא. וכן אנוסים היינו מחמת ממון שהוא מעיד על עצמו. ובפלוני רבעני לרצוני פלגינן לומר שרבע אבל לא שרבע אותו. וכן מוכח מפלוני רבע שורי, וכן מוכח בפ' זה בורר דחד אמר לדידי אוזפן בריביתא דמהימן שהלוה בריבית אבל לא לו. ועוד יש לומר בכתובות כיון שקיום שטרות דרבנן שעדים שחתומין על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד לא פלגינן דיבורא לומר שהיו אנוסים היו מחמת נפשות. תוס'.

152 אע"ג ששינינו במשנה בפ' זה בורר שבעל כאשתו לענין עדות. הס"ד כאן היא שהיינו אומרים מיגו שנאמן להרגו נאמן להרגה. תוס'.